

GRAFİK SANATLAR VE TASARIMI MÜZELERİNİN ULUSLARARASI ÖLÇEKTE İNCELENMESİ VE GİRİT TİPOGRAFİ MÜZESİ ÖRNEĞİ

Seyit Mehmet BUÇUKOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi, Maltepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, seyitbucukoglu@maltepe.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2421-2369

Buukouğlu, Seyit Mehmet. "Grafik Sanatlar ve Tasarımı Müzelerinin Uluslararası lekte İncelemesi ve Girit Tipografi Müzesi rneği ". idil, 72 (2020 Ağustos): s. 1245–1258. doi: 10.7816/idil-09-72-05

Z

Dünya genelinde pek çok müzenin farklı içerikler ile hayata geçtiğini, ziyaretçilerine farklı deneyimler sunduğunu, yapısal veya koleksiyona dayalı renkli ve zengin olanaklara sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu farklılıklar içerisinde grafik sanatları ve tasarımına yönelik koleksiyon oluşturmuş müzeler sayıca az olmalarına karşın, etkili ve merak uyandıran bir özelliğe de sahiptirler. Bu araştırma, grafik sanatları ve tasarımı bağlamında koleksiyona sahip uluslararası müzeleri, kuruluş tarihlerinden günümüze kadar olan süreç içinde incelemeyi, bu bağlamda kuruluş amaçları, koleksiyon çeşitlilikleri, eğitim, sergi ve farklı kültürel etkinlikleri ile gelişim süreçlerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Uluslararası ölçekte grafik sanatlar ile tasarımına yönelik üretimleri ve koleksiyonları kapsayan 10 farklı müze, araştırmanın içeriğini şekillendirmekte, bu bağlamda Girit Tipografi Müzesi'nin müze ve müzecilik olgusu da, tarih, i mekân, koleksiyon, eğitim gibi alanları ile hedef kitle bağlamında değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Grafik tasarımı, Grafik sanatlar, sanat, tasarım, tipografi, müze, müzecilik, Girit, Yunanistan

Makale Bilgisi

Geliş: 11 Mayıs 2020

Düzeltme: 1 Temmuz 2020

Kabul: 21 Temmuz 2020

Giriş

Koleksiyonları sanat-bilim eserleri ile nesnelere içeren ve bu birikimi sergileyerek halk ile paylaşan kurumlar "müze" adı ile hayat bulurlar. "Günümüzde müze terimi, sanat galerilerini, bilim ve keşif merkezlerini içine alacak biçimde oldukça gelişmiştir" (Onur, 2012: 20). Aynı zamanda müzeler, eğitim, eğlenme ve çalışma alanı olmalarının yanı sıra, "(...) sanatsal, kültürel, tarihsel veya bilimsel ürünlerin sürekli olarak sergilenmesi amacıyla yapılan ve halka açık tutulan yapılar olarak tanımlanmaktadır" (Sözen vd. 1987: 168).

Müzelerin "soyut" ya da "somut" mirasın korunmasında üstlendiği rol, araştırmaya ve toplum gelişimine yönelik bellek oluşturmada da etkili bir süreci içermektedir. Bu bağlamda müzeler;

(...) fosilleşmiş kurumlar olmaktan çıkıp kendilerini devamlı yenilemelidirler. Koleksiyonlarını geliştirmeli, sergilenen eserleri zaman zaman değiştirmeli, durmadan gelişen normlar ve teknolojilere kendilerini uydurup, örnek, ilerici ve eğitici özelliklerini daima ilk sırada tutmalıdır (Gönül, 1976: 84).

Çağdaş müzelerin amaçları ve kapsamı, aynı zamanda yöntemleri, onları konu bağlamında daha anlamlı bir hale getirerek, algılanabilir bir seviyeye yükseltir. Bu anlayış içerisinde tarihin devamlılığı, ortama bağlı çağdaş yaklaşımların olasılık ve gerekleri, mekân özgü yenilikler ve tasarımlar, müzeler için değişime yönelik zorunlulukları da beraberinde getirir. Günümüzde ortaya çıkan bu zorunlu durum, tasarıma yönelik ilke ve kavramların çağdaş müze olgusu ile uluslararası ölçekte yeniden değerlendirilmesine de katkı sağlamaktadır.

Değişen müze olgusunun günümüz dünyası içinde yeni tartışmalara kapı aralamış olması, kabul edilebilirlik ve doğruluk açısından modernizm ve postmodernizm ile ilişkilendirilmekte ve bugünkü tanımı ile bir dışavurum olarak nitelendirilmektedir. Bu düşüncenin temelinde; "(...) postmodern müze ya da yeni müze anlayışıyla birlikte kültür, iletişim, öğrenme ve kimlik arasındaki ilişkileri kavramak yatmaktadır" (Çıldır, 2015: 32).

Bu açıdan bakıldığında ilgili sürecin ilk olarak 1970'li yıllarda belirginleştiği, beraberinde de müzelerin karşılanan gereksinimlerinin ziyaretçileri olumlu yönde etkilediği gözlemlenmektedir.

Öte yandan, var olan bir yapının tamamen yenilenmesi ya da düzenlenmesi olarak işlevsellik kazanan müzeler, bugünün olanakları ve çağımızın gerektirdiği çerçevede yeni bir yapı inşasına dönüşerek hayata kazandırılmaktadırlar. Geçmişin otoriter gücünün etkilediği küçük bir kültür deposuna dönüşmenin ötesine geçen müzeler, yenilikçi ve çağdaş yaklaşım içinde ziyaretçileri ile diyalog kurabilmektedirler. Genel olarak, amaç ve anlayışları bakımından yoruma açık olsalar bile, müzelerin çoğunlukla geleneksel anlayışın dışına çıkarak izleyicisiyle yeni iletişim yolları geliştirdikleri görülmektedir.

(...) bugünün müzeleri geleneksel müzecilik anlayışının yanı sıra, izleyicisine ulaşmak için yeni iletişim stratejileri geliştirerek görsel kültür açısından zengin, alternatif sergileme atmosferleri oluşturmak ve izleyicisi ile yeni ilişki biçimleri geliştirmek zorundadır (Çalkoğlu, 2009: 8).

Müzelerin iç mekân kurgusunun organizasyon ile birlikteliğinde, mekân-nesne ilişkisi, nesne-nesne ilişkisi, mekân-işlev ilişkisi ve insan-nesne ilişkisi oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle "(...) sergi mekânı tasarımı; bir yandan nesnenin anlattığının okunurluğunu ve etkisini artırmak, öte yandan nesnenin buradaki çekiciliğini, onu mekândan soyutlayarak vurgulamak (...) zorundadır" (Dönmezoğlu, 2013).

Gelişimleri açısından bakıldığında günümüzün çağdaş müzeleri, hem amaçları hem de içerikleri dâhilinde modern algının şekillendirdiği, çok yönlü ve katılımcı bir tavrı benimseyen ve kitlelerin dikkatini çekmeyi başarmış kurumlardır. Koleksiyonların farklılıkları ve zenginlikleri ile gelişen bu başarı, müzelerin yönetim anlayışı ile doğrudan ilişkilendirilen önemli bir olgudur. Bu açıdan bakıldığında müzelerin gelişimleri, tanınırlıkları ve başarılarının en önemli faktörü olarak yönetim ve bilginin doğru kullanılması söz konusudur. Müze yönetimlerinin üstlendiği rol, doğru ve yenilikçi bir anlayış ile, gerek koleksiyonun tanıtılması, gerekse de ziyaretçiler tarafından kabul görmeleri bakımından müzeleri çok daha ileriye taşıyacaktır. Çünkü; "Müze yönetimi kurumun beynidir" (Erbay, 2001: 52). Bu nedenle, alışılmışın dışında farklı konulara ve disiplinlere yönelmiş ya da koleksiyonlarını bu doğrultuda şekillendirmiş pek çok ulusal/uluslararası müze, ziyaretçilerine ulaşabilmek, ziyaretçilerinin de kendilerine ulaşabilmelerinde alternatif yaklaşımları ve imkânları sağlamaktan kaçınmamaktadırlar.

(...) müzelerde sanat eğitimi ile ilgili görevlerin yürütülebilmesi için çeşitli gelir kaynaklarının yaratılması ve bunlardan optimum yararlanılması gereklidir. Sanat çalışmalarına ve gelişmesine yardımcı olabilecek yönetim tekniklerinin başarısı, güvenilir gelir kaynaklarına bağlıdır (Erbay, 2017: 450).

Gunumuzun ağdaş muzeleri, biçimsel ya da resmî olarak zorunluluğu bulunmayan ogrenme olanaklarını sunmakta ve kurum olarak eğitim misyonu ustlenmektedirler. Aynı zamanda muzeler, toplumların farklı yaş ve izleyici gruplarına yonelik içeriğe de sahip olabilmekte ve bu içeriklere yonelik çeşitli aktiviteler geliştirmektedirler.

Ozellikle eğitime yonelik etkinliklerin bu açıdan ornek teşkil etmesi, aynı zamanda çeşitli muzelerin bilgi, sanat ve tasarımı kapsayan uygulamaları ve bu uygulamaları çocuklara yonelik etkinlik programlarına dâhil etmeleri muzelerin aktif rol oynamasında ve ziyaretçiler tarafından takip edilerek tercih sebebine donuşmeleri bakımından da oldukça etkilidir. Bu bağlamda "muzeler; gorerek, işterek, uygulama yaparak ve yaşayarak ogrenmeyi sağlayan geçmiş, bugun ve geleceğin izlerini taşıyan ogrenme alanlarıdır" (Buyurgan vd. 2012: 68).

Amaç: Bu araştırma, grafik sanatları ve tasarımı bağlamında koleksiyona sahip uluslararası muzeleri, kuruluş tarihlerinden gunumuzde kadar olan sure içinde incelemeyi, bu bağlamda kuruluş amaçları, koleksiyon çeşitlilikleri, eğitim, sergi ve farklı kulturel etkinlikleri ile gelişim surelerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Elde edilen bulguların ve aktarılan bilgilerin muze ve muzecilik konularında araştırma yapan diğer pek çok araştırmacıya da referans olması hedeflenmektedir.

Kapsam: Uluslararası olekte grafik sanatlar ile tasarımına yonelik uretimleri ve koleksiyonları kapsayan 10 farklı muze, araştırmanın içeriğini sekillendirmekte, bu bağlamda Girit Tipografi Muzesi'nin muze ve muzecilik olgusu da, tarih, iç mekân, koleksiyon, eğitim gibi alanları ile hedef kitle bağlamında değerlendirilmektedir.

Yontem ve Bulgular: Araştırmada, kitap, tez ve internet kaynaklı literatür taraması yapılarak nitel araştırma yontemi kullanılmış, elde edilen verilerin doğru ve ozumleyici olmasına dikkat edilmiştir. Kuramsal ereve, mekân, içerik, tasarımına yonelik ilke ve hedefler durum belirleyici ozellikleri bakımından ele alınmıştır. Uluslararası olekte seçilen muze orneklerinin de grafik sanatlar ve tasarımına yonelik koleksiyona sahip olmalarının ya da tamamen bu amaci hedefleyen kurumlar olmalarının ozellikle alti çizilmiştir. Çağdaş muzecilik içinde uzak ya da yakın tarihlerde kurulmuş muzelerin grafik disiplinine sağladığı katkının da bu doğrultuda onemi vurgulanmıştır.

1. Uluslararası Grafik Sanatlar ve Tasarımı Muzeleri

Dünyanın pek çok ulkesinde farklı koleksiyonlara sahip muzeler bulunmaktadır. Bu muzeler içinde grafik sanatlar ve tasarımı uretimlerini temel alan ve koleksiyonlarını bu doğrultuda zenginleştiren tasarım muzeleri, sadece koleksiyonları bağlamında değil, eğitim odaklı yaklaşımları ile de grafik alanına katkı sağlayan bir ozellik taşımaktadırlar. Grafik alanına ozgu çeşitli geleneksel ve ağdaş eserlerin yer aldığı muze koleksiyonları, tarihsel gelişim açısından da grafik alanına zengin birer arşiv sunmaktadırlar. Bu alandaki gelişmelerin ve çeşitliliğin coğrafik ya da kulturel farklılıklar ile sunumu grafik alanına ozgu uretim zenginliğinin de bir goştergesine donuşmektedir. Grafik alanına hizmet eden bu muzelerin varlıkları, grafik üzerine yoğunlaşan araştırmacılar ve grafik eğitimi alan ogrenciler için de oldukça onemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda, grafik sanatlar ve tasarımı muzelerinin farklı ulkelerdeki orneklerine değinmekte yarar gorulmektedir. Dünya oleğine bakıldığında, kuruluş amaci ve tarihlerinden gunumuzde dek uzanan surete bu muzelerin gelişimleri alt başlıklar halinde sunulmaktadır.

1.1. Folkwang Muzesi / ALMANYA

1902 yılında Karl Ernst Osthaus tarafından modern sanatın ilk muzesi olarak Hagen'de kurulan Folkwang Muzesi, Almanya'nın kamuya açık ilk modern sanat muzesi olma ozelligine sahiptir. Cézanne, Van Gogh, Gauguin ve Matisse gibi unlu sanatçıların eserlerini edinen Osthaus, bu guclu koleksiyonu Folkwang Koleksiyonuna kazandırmıştır. Osthaus'un olumunun ardından koleksiyon, o yıllarda hayata geirilmış Folkwang Muzesi Derneđi tarafından değerlendirilmış, 1906 yılında kurulan Őehir Sanat Muzesi ile birleşerek 1922 yılında Folkwang Muzesi adı altında sergilenmeye başlanmıştır.

Koleksiyon faaliyetleri 1922 yılından sonra yuksek bir duzeve ulaşan muze, bu faaliyetlerini gunumuzde de devam ettirmektedir. 19. yuzyıl resim-heykel koleksiyonu ve fotoğraf koleksiyonu muzenin dikkat çekici urunleridir. Muzenin koleksiyonundaki mevcut yapıtlar kapsamlı bir çalışma sonucunda grafik koleksiyonunda toplanmıştır. 1300 objeyi içeren eski ve Avrupa dışı sanat koleksiyonu ile 340.000'e yakın afişe sahip Alman Afif Muzesi, Folkwang Muzesi'nin guclu koleksiyonunda yer almaktadırlar.

Aynı zamanda muzenin kurulduğu yıldan itibaren suluboya, çizim ve grafik baskılar da koleksiyon için ozenle toplanmıştır. Grafik koleksiyonu, tablo koleksiyonu ile tarih ve anlayış bakımından guclu bir bağ içinde değerlendirilmektedir. Ludwig Richter'e ait baskılar, muzenin 19. yuzyıla ait mevcut yapıtlarına damga vurmaktadır. Ağırlık noktasını Ekspresyonizm, ağdaş çizim ve grafik baskının oluşturduğu birikim, 20. yuzyıla ait koleksiyonlar içinde yer almaktadır. 12.000 yapağı içeren grafik koleksiyonunun dortte birini çizim ve suluboya eserler

oluşturmaktadır. Aynı zamanda mوزه koleksiyonunda illuştrasyon kitapları ve dosyaları da mevcuttur.

Görsel 1: Folkwang Müzesi / ALMANYA

1.2. Alman Afiş Müzesi / ALMANYA

Alman Afiş Müzesi, Almanya'da eři benzeri görölmemiş ve dünya çapında da en büyük özel koleksiyonu bünyesinde barındıran bir afiş müzesidir. Koleksiyonun genel yapısı ile birikimini, siyaset, ekonomi ve kùltürü içeren 350.000'in üzerinde afiş oluşturmaktadır. Alman afiş gelişiminin belgelenmesini amaç edinen mوزه, 2008 yılından itibaren Folkwang Müzesi'ne bağlı olarak ziyaretçi kabul etmektedir.

Görsel 2: Alman Afiş Müzesi / ALMANYA

1.3. Albertina Müzesi / AVUSTURYA

Albertina Müzesi, Avrupa'nın bir sanat merkezi niteliği taşıyan ve en önemli şehirlerinden biri olan Viyana'da Albertplatz Meydanı'nda bulunmaktadır. Müzenin en önemli özelliklerinden biri, çeşitli kazılardan çıkan eserler yerine, çizim ağırlıklı sanat eserlerini sergilemesidir. Müzede 140 parçadan oluşan Albrecht Dürer koleksiyonu haricinde, Leonardo da Vinci, Michelangelo, Raphael, Rembrandt, Picasso, Andy Warhol, Klimt, Schiele ve Paul Cézanne gibi

sanatçıların da farklı dönemlere ait eserleri yer almaktadır. Üç bölümden oluşan ve bir milyondan fazla esere ev sahipliği yaparak Avrupa'nın önde gelen muzeleri içinde yer almayı başarmış Albertina Muzesi, ağaç baskı, taşbaskı ve gravür gibi baskı resim eserlerinin yanı sıra modern grafik eserlerinin de yer aldığı güçlü bir koleksiyona sahiptir. Ayrıca 65 binden fazla çizimin yer aldığı koleksiyon dünyanın en büyük ve değerli koleksiyonları arasında kabul edilmektedir.

Görsel 3: Albertina Muzesi / AVUSTURYA

1.4. Breda Grafik Tasarım Muzesi / HOLLANDA

Breda Grafik Tasarım Muzesi, 2008 yılında grafik tasarım disiplininde açılan ilk müze olma özelliği ile Hollanda'nın Breda kentinde, Breda Belediyesi'nin Bayerd Görsel Sanatlar Merkezi ile birlikte kurmuş olduğu bir müzedir. "Mimari ile Grafik Tasarım bir araya geldiğinde neler yapılabilir?" sorusunu amaç ve ilke edinen müze, Hans van Heeswijk Mimarlık Firması tarafından yapılmıştır. Yalnızca grafik tasarım eserlerinin sergilenmesinin haricinde, dinlenme salonu, eğitim ve grafik üretim merkezi olarak da tasarlanmış ve müzenin i dekorasyonu duvarlara yazılan sözler ile tamamlanmıştır. Basit ve sade bir mimari anlayışa sahip olan müze, eserleri sergilenecek olan tasarımcılar ve müze ziyaretleri için de özgürlük ve cesaret duygularını hissettirmeyi amaçlamaktadır.

Görsel 4: Breda Grafik Tasarım Muzesi / HOLLANDA

1.5. Londra Tasarım Muzesi / İNGİLTERE

1989 yılında temelleri atılan ve bir yardım kuruluğu olarak hayata geçen mوزه, koleksiyonunda bulunan grafik tasarım üretimlerinin yanı sıra endüstriyel tasarım, moda ve mimari tasarıma yönelik üretimleri de sergilemektedir.

Mوزه 2003 yılı itibari ile dünyanın pek çok yerinden tasarımcıları buluğuşturmakta, aynı zamanda onları teğuvik etmek ve desteklemek amacını tağuımaktadır. "Yılın Tasarımcısı" ödöl programını geliğuştirerek tasarımın farklı dallarında üretim yapan tasarımcıları da ödüllendirmektedir.

Bilet satığuları ile sağlanan tüm fonlar, yeni açılacak sergiler için küratörlük alığumaları bağlamında mوزهye yardımcı olmaktadır. "Yılın Avrupa Muzesi" için 2018 yılında aday gösterilen mوزه, birinci katında yer alan tasarım ve mimari referans kütüphanesi ile eğuşitli öğrenme alanlarını, toplantı salonunu, film stüdyosunu, ofisleri ve ana resepsiyon alanını kapsamakta, zemin katında ise büyük bir galeri alanına sahip olarak geçici sergilerin açılmasını sağlamaktadır. Bodrum katında yer alan koleksiyon mağazası ile sergi hazırlama alanları da mevcut olan mوزهde, yıl boyunca eğuşitli toplantılara, seminer ve etkinliklere ev sahipliği yapan Bakala Oditoryumu da bulunmaktadır.

Bir muzenin ötesinde pek çok alana sahip olması ile büyük önem tağuımaktadır.

Görsel 5: Londra Tasarım Muzesi / İNGİLTERE

1.6. Tahran Grafik Muzesi / İRAN

İran Grafik Muzesi, ziyaretçileri için değerli ve dinamik bir platforma sahiptir. Arbab Hormoz'a ait tarihi konakta grafik tasarım mirasını korumak, arağuştırmak ve sergilemek için İran Grafik Tasarımcılar Derneği ve Tahran Belediyesi Güzelleştirme Birliği'nin desteği ile kurulmuğuur.

Modern grafiğin öncülerinden ağdağu tasarımcılara kadar pek çok eser muzenin koleksiyonunu oluğuşturmakta ve etkili grafik tasarım üretimleri ile İran Grafik Tasarımının gelişimine yönelik arşiv niteliği tağuımaktadır. İran Grafik Tasarımcılar Derneği Mوزه Komitesi, İran'ın grafik tarihine ait pek çok belge ve objeyi toplamak, korumak ve sergilemek amacı ile alığuşmalarına 2000 yılının Mayıs ayında başlamığu ve bu süreçte İran'ın grafik tasarım mirasına ait örnekleri, ilgili araç ve ekipmanları toplayarak muzenin değerli koleksiyonuna dâhil etmiğuştir. Aynı zamanda mوزهye bağlılanan koleksiyonlar ve usta isimlerin eşsiz eserleri de muzenin koleksiyonuna değer katmığuştir.

Mوزه, sadece koleksiyon odaklı bir yaklaşımın ötesine geçerek, eğitim alığuşmalarına ve etkinliklerine de yer vermektedir. Aynı zamanda topluma yönelik grafik tasarım algısı oluğuşturmakta ve toplumun tasarıma bakığuını güçlendirerek bilgi sahibi olmasını ilke edinmektedir. Öte yandan muzenin, eğuşitli yönleri ile grafik tasarımın insan yaşamındaki önemine ve değerine, grafik tasarımın geleceğini düşünme ve planlama konularına dikkat ektiiği söylenebilir. Bu nedenle Tahran Grafik Muzesi, grafik tasarım alanındaki ağdağu gelişmeleri sadece İran ile sınırlandırmayan, uluslararası düzeyde grafik tasarım konusunda iletiğuşim kurarak saygın bir mوزه olma amacını da tağuıyan önemli bir müzedir.

Görsel 6: Tahran Grafik Muzesi / İRAN

1.7. Mumedi Tasarım Muzesi / MEKSİKA

Özel bir girişim müzesi olarak bireysel ve toplu çağrılara ev sahipliği yapan Mumedi Tasarım Muzesi, ziyaretçilerine demokratik bir alan da sunmaktadır. Farklı disiplinler ve platformların tasarım adı altında birleştii müze, grafik, tipografi, illüstrasyon, endüstriyel tasarım, mimari, iç mekân, fotoğraf ve tekstil gibi çok disiplinli bir anlayış ile koleksiyonunu ve etkinliklerini zenginleştirmektedir. Aynı zamanda Mumedi Tasarım Muzesi, açılmasından bu yana itici bir güç ile yaratıcı toplulukların katılımını sağladığı ve tasarıma bağlı tüm disiplinlerin üretimlerine yer verdiği yarışmalar düzenlemektedir.

Görsel 7: Mumedi Tasarım Muzesi / MEKSİKA

1.8. Wilanów Poster Muzesi / POLONYA

Müze, 1968 yılında Wilanów Sarayı'na ait eski binicilik okulunda açılmıştır. Dünya genelinde bu şekilde açılan ilk müzedir. Müzenin koleksiyonu, Polonya Afiş Okulu'nun koleksiyonu başta olmak üzere, 19. yüzyıl sonlarından günümüze kadar Polonya, Amerika ve Avrupalı tasarımcıların posterlerinin ve Pablo Picasso, Andy Warhol ve Stasys

Eidrigeviius gibi sanatçıların eserlerinin yer aldığı 50.000'den fazla oğeyi içermektedir. Ayrıca müze, her iki yılda bir eleştirmenler, grafik tasarımcıları ve dünyanın dört bir yanından gelen ziyaretçiler tarafından takdir edilen Uluslararası Poster Bienali'ni düzenlemektedir.

Görsel 8: Wilanów Poster Müzesi/ POLONYA

1.9. İmoga İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi / TÜRKİYE

Dünyanın sayılı özęün baskı resim koleksiyonuna sahip olan İMOGA, koleksiyonundaki Türk ve yabancı sanatçılara ait 5000'den fazla eser ve 30'un üzerinde sanatçının bağış ya da satın alma yolu ile müze koleksiyonuna kattığı 200'den fazla eserden dolayı Türkiye'nin öncü ve tek özęün baskı müzesidir. Akademisyen ve sanatçı Prof. Süleyman Saim Tekcan tarafından 1974 yılında temelleri atılan, 1984 yılında da bugünkü konumuna ulaşan müze, uluslararası tanınırlık bakımından önemli bir yere sahiptir. 2004 yılından itibaren, kapsamlı bir kurumsal yapı altında üretimlere devam eden müze, sanatsal oluşumlara da imkânlar yaratarak bugünün sanat ortamına büyük katkılar sağlamaktadır. Özęün baskı resim alanında yürüttüğü eğitim faaliyetleri ile ilköğretimden üniversiteye kadar pek çok oğrencinin ilgi duyduğu ve ziyaret ettiği bir müzedir.

Görsel 9: İMOGA İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi / TÜRKİYE

1.10. Girit Tipografi Muzesi / YUNANİSTAN

Akdeniz'in kalbi Girit Hanya'da bulunan ve Yunanistan'ın ilk Tipografi Muzesi olma özelliğine sahip müze, Haniotika Nea Gazetesi'nin kurucusu Yannis Gareidakis ve karısı Eleni'nin özel girişimleri ile hayata geçmiştir. Girit Tipografi Muzesi otuz yılı aşkın bir süre içerisinde özellikle Avrupa tipografisinin gelişim sürecini aktaran makineler ve nesnelere toplamakta, çeşitli sergiler düzenleyerek kalıcı koleksiyonunu ziyaretçileri ile paylaşmaktadır. Dünya üzerinde çağdaş grafik tasarım alanına odaklanarak ortaya çıkan grafik üretimlerinin kalıcılığını sağlayan ve ziyaretçilerine sunan müze aktif bir yönetim anlayışı ile grafik alanına dikkat çekmektedir.

1.10.1. Tarih

Girit Tipografi Muzesi 2005 yılından günümüze kadar olan süreçte, koleksiyonunu daha da güçlendirmek için ilgi alanlarını genişleterek zenginleştirmiştir. 15. yüzyılda Gutenberg'in atölyesinde hayat bulan ve her aşaması ile tarihin yönünü değiştiren tipografi sanatına büyük katkılar sağlayarak, bu alanda örnek olmayı başaran tek müze konumuna ulaşmıştır.

Görsel 10: Haniotika Nea Gazetesi ve Girit Tipografi Muzesi

2012 yılında özellikle grafik sanatların evrimini konu alan, tipografinin gelişimi ve yazı tarihini kapsayan iki özel sergi ile müzeye olan ilgi ve farkındalığı artırmıştır. 2015 yılına kadar, Haniotika Nea Gazetesi'nin baskı tesisleri içinde konumlanan ve küçük bir koleksiyonu kapsayarak faaliyete geçen Girit Tipografi Muzesi, aynı yıl gerçekleştirdiği ve baskı tarihini Girit yerel tarihine bağlayan (16.-19. yüzyıl) nadir yayınlar yaparak müze alanına yeni sergi salonlarının da eklenmesini sağlamıştır.

Günümüzde Girit Tipografi Muzesi, 1.200 metrekarelik bir alanı kapsayarak iki büyük sergi alanına, dikkat çekici bir kütüphaneye ve bir amfiteyatroya sahiptir. Ayrıca 80 kişi kapasiteli müze mağazası ve kafe alanı ile ziyaretçilerin keyifli zaman geçirmelerini de sağlamaktadır.

Girit Tipografi Muzesi, Avrupa Matbaa Müzeleri Derneği (AEPM), Uluslararası Matbaa Müzeler Birliği (IAPM) ve Avrupa Konseyi'nin kültürel güzergâhı olan Avrupa Endüstriyel Miras Yolu (ERIH) üyesidir. Ayrıca, Avrupa Konseyi'nin himayesinde gerçekleştirilen ve Avrupa Müze Forumu (EMF) tarafından verilen "Avrupa Yılı Muzesi Ödülü 2016 (EMYA 2016)" ödülüne aday gösterilen Girit Tipografi Muzesi, tüm ziyaretçilerine baskı ve dizgi tarihi konusunda bilgi aktaran eşsiz bir müzedir.

Müze ziyaretçileri, etkileşimli turlar sayesinde Ortaçağdan günümüze tipografi sürecini izlemektedirler. Tipografi Muzesi, ziyaretçilerine 19. yüzyıldan kalma baskı makinelerinde baskı yapma deneyimini sağlayarak tipografi ve baskı sanatlarına yönelik ilgiyi de artırmaktadır. Konferanslar, kitap sunumları, tiyatro oyunları, müzik konserleri gibi pek çok etkinliğin yanı sıra, tipografi alanında her yıl düzenlenen Uluslararası Poster Yarışması ile de yıl boyunca düzenlediği kültürel etkinlikleri zenginleştirmektedir. Yarışma, her yıl müzenin amfiteyatrosunda bir poster sergisine dönüşmekte ve tipografiye ilgi duyanlar bu sergiyi izlemek üzere müzeye davet edilmektedirler.

Görsel 11: Uluslararası Poster Yarışması Ödül Töreni ve Sergi Açılışı

1.10.2. Koleksiyon

A-Salonu: Müze, daimi koleksiyonunu iki bölüm içinde ziyaretçilerine sunmaktadır. Bu bölümlerden ilki "A-Salonu"dur ve Ortaçağdan itibaren Avrupa matbaacılığının başlangıcına uzanan makine ve çeşitli basılı materyaller ile 20. yüzyıl otomatik baskı makineleri burada yer almaktadırlar. Bu bölüm aynı zamanda Gutenberg matbaasının gerçek üretimlerini de ziyaretçilere sunmaktadır. Almanya, İsviçre ve Hollanda'dan satın alınan ve bir Yunan tipografi tarafından müzeye bağışlanan Victoria baskı makineleri, ayakla çalışma özelliğine sahip oldukları için matbaacılığın geçmişine dair önemli parçalar olma özelliklerini de korumaktadırlar. Elle çalışan Boston tipi baskı makineleri ise hem tipografinin zamanını işaretlemekte hem de müze alanını süslemektedirler. 15. yüzyılda Gutenberg ile tanınan ve 20. yüzyılın başına kadar gelen dizgi makineleri, demirden harf dökme ve dizgi tezgâhları ile 20. yüzyılın en büyük bölümüne hâkim olan mekanik dizgi tezgâhları da bu bölümde yer almaktadırlar.

B-Salonu: Müzenin endüstriyel kanadını "B-Salonu" oluşturmaktadır. Bu salonda 2008 yılına kadar Haniotika Nea Gazetesi'nin matbaa kısmı yer almıştır. Bu nedenle baskı ile ilgili birçok endüstriyel parçadan oluşan koleksiyon bu bölümde sergilenmektedir. Burada yer alan koleksiyon, gazetenin kitap ciltleme, bakır gravür, ahşap baskı, serigrafi baskı, monotip dizgi makinesi, ofset, teleks, gravür makinesi ve bir ofset kulesinden oluşmaktadır. Bu bölüm bir gazetenin tasarımından basımına kadar olan tüm süreci izleyicilere aktarmaktadır.

Görsel 12: Girit Tipografi Müzesi Salonları.

Sergi Salonu: Yazı tarihi üzerine sanatsal ve bilgilendirici materyalleri barındıran ve 40 bölümden oluşan eşsiz bir sergi salonu, müzeyi daha da değerli kılmaktadır. Mağara çizimlerinden bilgisayar çizimlerine kadar sanatçı Antonis Papantonopoulos'un çalışmalarının yer aldığı sergi salonu, insanın yazılı kelimeler ile iletişim kurma çabasının evrimine

zekice kapı aralamaktadır.

Kostas Tzortzakis Salonu: Muzenin 10. yılında açılan bu salon, Latince kaligrafi rehberlerini, antik yunanca metinleri, dil üzerine yazılmış belgeleri, mektupları, din ve felsefe kitaplarını ve hukuk kitaplarını içermektedir. Sergilenen kitapların çoğu, koleksiyoner Kostas Tzortzakis tarafından bağışlanmış ve Atina Akademisi'nden Araştırmacı Ioannis Karachristos tarafından incelenerek muzeye sunulmuştur. Koleksiyondaki 26 kitabın çoğu Venedik'ten olmak üzere 1554 ve 1772 yılları arasında yayınlanmış eşsiz kitaplardır.

1.10.3. Kütüphane

Değerli kitapların yanı sıra, daktilo, yalan makineleri, nadir basımlı eserler, Girit'te yayınlanan gazeteler, haritalar, pullar, paralar, yunanca ve yabancı basım yayımlar kütüphanenin zengin kaynaklarını oluşturmaktadır.

1.10.4. Amfitiyatro

Muze tarafından yapılan eğitim programlarının haricinde, yıl içinde düzenlenen baskı etkinlikleri ya da diğer kültürel etkinlikler video yansıtılarak burada gerçekleşmektedir.

1.10.5. Müze Mağazası ve Kafe

Ziyaretçilerin müze turundan sonra dinlenebileceği kafesi ve çeşitli hediyeler ile yayımlar edinebilecekleri müze mağazası bulunmaktadır.

1.10.6. Eğitim Ziyaretleri

Eğitim konusu muzenin ana hedeflerinin başında gelmektedir. Bu nedenle eğitimin farklı aşamalarındaki öğrencilerin tipografi hakkında ilgi, bilgi ve kişisel fikir edinmelerini sağlamak için eğitim ziyaretleri düzenlenmektedir.

Görsel 13: Haniotika Nea Gazetesi ve Girit Tipografi Muzesi

2. Sonuç

Uluslararası ölçekte farklı müze örneklerine, kuruluş amaçları ve koleksiyonları bakımından yer veren bu araştırmada çağdaş müzecilik kavramı, gelişim, koruma, vizyon gibi değerler bakımından tartışılmış, bu değerlerin birbirini tamamlayıcı özelliklerinin önemine vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda, çoğu zaman sanatsal ve bilimsel başarılar için zemin oluşturan müze yapılarının, sosyal belleği koruma altına alan kültürel kurumlar olduklarına da dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda kuruluş amaçları doğrultusunda muzelerin, kültürel değerlerin bir temsili olduğu, öz kimlikleri açısından da toplumlar ve çağın sunduğu gereklilikler ile şekillendiği görölmektedir.

Muzeler, çeşitlilikleri göz önünde bulundurulduğunda sadece fiziksel özellikleri açısından değil, koleksiyon ve içerikleri bağlamında da değerlendirilmektedirler. Koleksiyonların oluşturulmasında, farklı zamanlarda ve çeşitli alanlarda elde edilmiş eserlerin birlikte sunulması ya da satın alma, hibe, bağış, kaçak kazılar vb. yollar ile elde edilen eserlere el konulması gibi yöntemler söz konusudur. Ancak bu durum müze içerikleri oluşturulurken özel muzeler için değişkenlik göstermektedir. Çünkü özel muzeler sahip oldukları genel koleksiyonu topluma sunmaktadırlar. Muzelerin hitap ettiği toplumlar ya da gruplar amaçları doğrultusunda, aynı zamanda da işlev ve donanım bakımından muzelerden

yararlanmalıdırlar. Öte yandan müze yönetimleri, müzelerinin etkili bir alana dönüşmesi ya da içeriklerindeki eserlerin okunma ve yorumlanma olanakları bakımından ziyaretçilerine çağdaş yöntemler sunmalıdırlar. Öyle ki bu yöntemler, ziyaretçileri hem etkin olmaya hem de eserleri yeniden anlayıp yorumlamaya teşvik edecektir. Bu bakımdan müzeler, koleksiyonlarını etkili bir seviyeye ulaştırabilmek için çağdaş sergileme yöntemlerini kullanmalı, görsel kültür öğelerinin çeşitliliği ve olanakları bağlamında saklama-koruma yöntemlerine başvurmalıdırlar.

Dünya genelinde pek çok müzenin farklı içerikler ile hayata geçtiğini, ziyaretçilerine farklı deneyimler sunduğunu, yapısal veya koleksiyona dayalı renkli ve zengin olanaklara sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu farklılıklar içerisinde grafik sanatları ve tasarımına yönelik koleksiyon oluşturmuş müzeler sayıca az olmalarına karşın, etkili ve merak uyandıran bir özelliğe de sahiptirler. Hem mimari tasarımların hem de koleksiyonda yer alan eserlerin ve tasarım üretimlerinin zenginliği, son yıllarda bu mekânların ziyaretçiler tarafından tercih edilmesini sağlamıştır.

Sonuç olarak; grafik sanatları ve tasarımını içeren koleksiyonları ile; Folkwang Müzesi (Almanya), Alman Afiş Müzesi (Almanya), Albertina Müzesi (Avusturya), Breda Grafik Tasarım Müzesi (Hollanda), Londra Tasarım Müzesi (İngiltere), Tahran Grafik Müzesi (İran), Mumedî Tasarım Müzesi (Meksika), Wilanów Poster Müzesi (Polonya), IMOĞA İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi (Türkiye) ve Girit Tipografi Müzesi (Yunanistan) araştırmanın genel yapısına katkı sağlayacak örnekleri oluşturmuş, bu örnekler arasında Girit Tipografi Müzesi ise daha genel bir tanımlama çerçevesinde ele alınmıştır. Bu çerçevede Girit Tipografi Müzesi'nin özellikle tipografi eğitime ve tanıtımına yönelik girişimleri, hem uyguladığı eğitim programları hem de her yıl düzenli olarak gerçekleştirdiği Uluslararası Poster Yarışması bakımından kapsamlı bir incelemeyi gerektirmiştir. Mevcut koleksiyonunun haricinde günümüz çağdaş grafik tasarım alanına kattığı yenilikler sadece Yunanistan ile sınırlı kalmayarak uluslararası düzeyde takip edilen bir kurum olmasını da sağlamıştır. Bu bakımdan müze sürekli kendini yenilemiş, koleksiyonunu ise güncel grafik tasarım üretimleri ile zenginleştirmeyi ilke edinmiştir. Müzenin sahip olduğu bu yaklaşım, uluslararası ölçekte çağdaş kurumsal anlayışın da bir göstergesidir.

KAYNAKLAR

Buyurgan, Serap ve Buyurgan, Uğur. *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*. Ankara: Pegem Yayınları, 2012.

Çalıkoğlu, Levent. *Koleksiyon, Koleksiyonerlik ve Müzecilik, Çağdaş Sanat Konuşmaları – 4*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2009.

Çıldır, Zekiye. *Müzelerde Görsel Kültür Çalışmalarının Postmodern Sanat Eğitimi Bağlamında Yapılandırılmasına İlişkin Hazırlanan Eğitim Paketinin Eğitim Evlerinde Görevli Uzmanların Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimin Kültürel Temelleri Anadilim Dalı, 2015.

Dönmezoğlu, Deniz. *Günümüz Müzeciliğinde Sergileme Tekniklerinin Sanal Teknolojiler ile Desteklenmesi ve Uygulama Örnekleri*. Uzmanlık Tezi. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2013.

Erbay, Fethiye. *Müzelerde Alternatif Yapılanmalar, Kent ve Toplumsal Tarih Müzelerinin Yönetimi*. Kent, Toplum, Müze. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Yayınları, 2001.

Erbay, Mutlu. "Müzeler ve Sanat Eğitimi Sorunları". *Milli Eğitim Dergisi* "46. 214" (Mayıs 2017): 450.

Gönül, Macide. *Türk Müzelerinin Etnografya Bakımından Rollerini*. 1975, Ankara: Türk Folklor Araştırmaları Yıllığı, 1976.

Onur, Bekir. *Çağdaş Müze Eğitim ve Gelişim. Müze Psikolojisine Giriş*. Ankara: İmge Yayınları, 2012.

Sözen, Metin ve Tanyeli, Uğur. *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1987.

Görsel Kaynaklar

Görsel 1: Folkwang Müzesi, ALMANYA.

<https://www.museum-folkwang.de/tr/sevilen.html>, E.T: 01.07.2020.

https://www.t-online.de/region/essen/insidertipps/id_86162722/kultur-erleben-das-begeistert-die-essener-kulturszene.html, E.T: 02.07.2020

Görsel 2: Alman Afiş Müzesi / ALMANYA.

<https://travel.syctic.com/en/poi/german-poster-museum-poi:46859>, E.T: 02.07.2020

<https://www.museum-folkwang.de/en/mobile-version-new/collections/german-poster-museum.html>, E.T: 02.07.2020

Görsel 3: Albertina Muzesi / AVUSTURYA

<https://yoldaolmak.com/albertina-muzesi-viyana.html>, E.T: 02.07.2020

Görsel 4: Breda Grafik Tasarım Muzesi / HOLLANDA.

<https://www.wikiwand.com/tr/Breda#/Resimler>, E.T: 02.07.2020

https://www.tripadvisor.com/Attraction_Review-g188580-d9821252-Reviews-3sec_galleryBreda_North_Brabant_Province.html, E.T: 02.07.2020

<http://haitees.com/tag/museum/>, E.T: 02.07.2020

Görsel 5: Londra Tasarım Muzesi / İNGİLTERE.

<https://www.sothebys.com/en/museums/design-museum>, E.T: 02.07.2020

<https://www.naaro.com/design-museum/qe0wa0996ap06xin8tjp7odcst4fhh>, E.T: 02.07.2020

<http://www.workovereasy.com/2017/01/24/new-london-design-museum-review/>, E.T: 02.07.2020

Görsel 6: Tahran Grafik Muzesi / İRAN.

<http://www.imogd.com/>, E.T: 02.07.2020

Görsel 7: Mumedı Tasarım Muzesi / MEKSİKA.

<http://www.ororadio.com.mx/2018/08/museo-mexicano-del-diseno-expone-beneficios-de-tecnologia/>, E.T: 02.07.2020

<https://www.hisour.com/mumedi-ciudad-de-mexico-mexico-6803/>, E.T: 02.07.2020

Görsel 8: Wilanów Poster Muzesi/ POLONYA.

<https://warsawtour.pl/en/poster-museum-in-wilanow/>, E.T: 02.07.2020

<http://www.chenlusheng.com/museumworld/Home/Index/detailen/id/147>, E.T: 02.07.2020

Görsel 9: İMOGA İstanbul Grafik Sanatlar Muzesi / TÜRKİYE.

<https://my.matterport.com/show/?m=eh6mdnSqAk5>, E.T: 02.07.2020

https://www.tripadvisor.com/Attraction_Review-g293974-d3643557-Reviews-Imoga_Istanbul_Museum_of_Graphic_Arts-Istanbul.html#photos;aggregationId=101&albumid=101&filter=7&ff=168225586, E.T: 02.07.2020

Görsel: 10: Haniotika Nea Gazetesi ve Girit Tipografisi Muzesi.

<http://www.typography-museum.gr/>, E.T: 23.06.2020

Görsel: 11: Uluslararası Poster Yarışması Ödül Töreni ve Sergi Açılışı.

<http://www.typography-museum.gr/>, E.T: 23.06.2020

Görsel: 12: Girit Tipografisi Muzesi Salonları.

<http://www.typography-museum.gr/>, E.T: 23.06.2020

Görsel: 13: Haniotika Nea Gazetesi ve Girit Tipografisi Muzesi.

<http://www.typography-museum.gr/>, E.T: 23.06.2020

ANALYSIS OF GRAPHIC ARTS AND DESIGN MUSEUMS ON AN INTERNATIONAL SCALE AND THE EXAMPLE OF THE CRETAN TYPOGRAPHY MUSEUM

Seyit Mehmet BUUKOğLU

Abstract

We could say that many museums around the world come to life with different content, that they offer different experiences to visitors and that they have colourful and rich facilities based on structure or collections. Within this variety, although museums with collections in graphic arts and designs are few in number, they also have an effective and intriguing feature. This research aims to evaluate the international museums that have a collection in connection with graphic arts and design, the evaluation in the process from the date of establishment to the present day. 10 different museums covering graphic arts and their productions and collections on the international scale, shape the content of the research, and in this context, the museum and museology phenomenon of the Cretan Typography Museum are evaluated within the context of the target audience with its fields such as history, interior, collection, education.

Keywords: Graphic design, Graphic arts, art, design, typography, museum, museology, Cretan, Greece